

TIPURI DE DEGRADĂRI ÎNTÂLNITE LA RESTAURAREA COVOARELOR DIN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN BUZĂU

Lucia Maria DUMA

Dintre toate categoriile de obiecte întâlnite în interiorul locuinței țărănești, textilele prin compoziția ornamentală și prin cromatică, îndeplinesc rolul decorativ cel mai important; ele definesc stilul decorativ al interiorului dintr-o anumită zonă.

Reprezentând un domeniu complex, datorită universalității lor, textilele îmbină, în același timp, arta, cultura și tehnologia, asociind cunoașterea tehnologică cu sensibilitatea estetică și cu îndemânarea practică.

Numeroase vestigii scoase la iveală cu prilejul săpăturilor arheologice – fusaiole, greutăți pentru războiul de țesut – constituie dovada că meșteșugul torsului și țesutului este de veche tradiție la noi în țară. Literatura de specialitate consemnează amprente de țesături pe pereții vaselor de lut din epoca neolitică.

În Europa covoarele au motive decorative, sunt alese cu mâna și sunt destinate împodobirii și termoizolării încăperilor. Ele sunt așezate pe pereți, așternute pe paturi, pe lavițe, strânse în stivă pe lada de zestre, dăruite în cadrul unor ceremonialuri de nuntă sau de înmormântare. În țările din Orient, covoarele sunt folosite la formarea corturilor, a locurilor de odihnă, sunt așternute pe jos pentru rugăciune sau pe pat.

Măiestria țesăturilor de pe teritoriul țării noastre i-a atras atenția lui Herodot care afirma că, datorită fineței, țesăturile din cânepă pot fi confundate ușor cu cele din in, obișnuite în Roma Antică.

La noi în țară, obiceiul expunerii covoarelor pe perete ca mijloc de împodobire a locuinței a fost frecvent în Muntenia, Moldova, Dobrogea și Oltenia. Țesăturile au fost considerate piese de valoare atât în casa boierească cât și în cea țărănească. Covoarele din lână erau trecute cu grijă în foile de zestre ale vremii și moștenite din generație în generație. În funcție de utilitatea covorului se alegea calitatea lânii și se torcea corespunzător. Pentru covoarele groase, arhaice, se folosea lână de aceeași calitate atât pentru firele de urzeală, cât și pentru firele de băteală, diferența constând în realizarea firului pentru urzeală care era răsucit mai bine. Pentru covoarele de calitate, firele de urzeală

Analele Buzăului II, Buzău, 2010, p. 333 – 339.

erau alese cu grijă (pentru că urzeala este supusă unor solicitări deosebite în timpul țesutului, dar și apoi, suportând greutatea piesei). La mărirea rezistenței contribuie și toarcerea firelor subțiri, răsucite bine câte două, deoarece torsionarea mărește adeziunea dintre fire. În timp s-a constatat că firele vegetale – cânepa și bumbacul - sunt mult mai rezistente și mai ieftine decât cele de lână. La sfârșitul secolului al XIX-lea s-au înlocuit firele de lână din urzeală, mai întâi cu cele din cânepă și apoi cu cele din bumbac. Această tradiție se păstrează și astăzi: pentru urzeală se folosesc fibre naturale, celulozice (bumbac, cânepă), iar pentru băteală se folosesc fibre proteice (lână, păr de capră).

Vechimea, expunerea și utilizarea pieselor textile au consecințe diferite asupra integrității lor. Covoarele sunt deseori degradate datorită uzurii funcționale, a factorilor ambientali și a celor biologici. Fazele procesului de restaurare se succed de la caz la caz, în funcție de degradările acestui suport, de tehnica și natura materiei prime folosite la confecționarea lor. O conservare și o restaurare corecte impun cunoașterea profundă a cauzelor și efectelor de deteriorare și de degradare ale covoarelor.

Deteriorările sunt efecte moderate, de suprafață, ale factorilor fizico-mecanici, fizico-chimici și biologici care pot acționa în timp, individual sau simultan neafectând în profunzime fibra. Degradările sunt efecte accentuate ale aceluiași factori, care afectează în profunzime fibra textilă, până la distrugerea ei.

Întâlnim următoarele tipuri de degradări: degradări fizico-chimice, fizico-mecanice și biologice. Degradările fizico - chimice sunt: îmbătrânirea fibrelor care poate fi naturală sau artificială (prin decolorare, albire, oxidare). Degradările fizico-mecanice sunt: destrămări, cutări, deșirări, deformări, șifonări, deshidratări, cearcăne de umezeală. Degradări biologice - mucegaiul, atacul rozătoarelor și al insectelor (moli, gândaci).

La covoarele restaurate din colecția de etnografie a Muzeului Județean Buzău am întâlnit următoarele degradări:

- Lipsa parțială și rărirea firelor de băteală, constând în lărgirea spațiilor existente între firele de băteală, lăsând urzeala vizibilă (fig. 1).
- Lipsa totală a firelor de băteală și a firelor de urzeală (fig. 2).
- Existența a câte două - trei fire de urzeală într-un singur rost, pe lângă firul original s-au introdus alte fire la o intervenție anterioară, ceea ce a dus la o îngustare a rostului, la apariția unor tensiuni suplimentare în firele de băteală.
- Fire de urzeală introduse deviat la o intervenție anterioară, rezultând micșorarea numărului de fire din urzeala originală, deci și micșorarea în lățime a covorului.
- Rețeserile și coaserea cu fire din lână sau bumbac pe deasupra motivului cu scop de consolidare (fig. 3).

- Reconstituiri defectuoase din punct de vedere cromatic și al modelului.

- Completări defectuoase, constând în folosirea firelor de lână uzate, atât pentru urzeală cât și pentru băteală.

- Fire de urzeală retezate prin tensionarea covorului.

- Aplicarea pe o parte a covorului de bucăți din pânză, pe zonele cu țesătură lipsă, total sau parțial (fig. 4).

- Ruperea firelor de urzeală de pe marginile covoarelor, datorită tensionării în urma etalării necorespunzătoare, în urma folosirii inelelor din plastic sau metal.

- Degradarea biologică produsă de molii - pe baza observațiilor și prelevărilor de probe în cadrul colecțiilor muzeale, s-a ajuns la concluzia că frecvența cea mai mare a insectelor ce deteriorează textilele este cea a insectelor din ordinul Lepidoptera, familia Tineidae: *Tineola Biselliella Humm* (molia de haine - pe lângă haine din lână și blană sunt atacate și covoare, plăpumi, lâna din saltele, păsări împăiate) și *Tinea Pellionella* (molia de blănuri - este o specie extem de răspândită care atacă blănurile, lâna, fetru). Popular se numesc „mologii”, le întâlnim în depozite, gospodării, industrie. Ele se dezvoltă în locuri întunecate, pline de praf, când nu sunt condiții corespunzătoare de depozitare, când nu se respectă fluxul circulației obiectelor, când există posibilitatea contaminării cu alte obiecte infestate. Fluturii sunt de talie mică, cu anvergura aripilor de 9 - 22 mm, de culoare galben aurie. Apar în luna aprilie și trăiesc până în octombrie când are loc împerecherea. Ouăle se depun grupat, sunt sferice, gălbui sau cenușii, se depun pe țesăturile din lână. Larvele sunt inelate, viermiforme, de câțiva milimetri, se hrănesc cu substanțe de natură organică, atât animale cât și vegetale, ele deteriorând fibrele textile (lână, mătase naturală). Deși nu atacă firele și țesăturile din bumbac, totuși sunt și cazuri de adaptare, dar numai la larvele adulte. Acestea se hrănesc pe loc, suprafața mărimdu-se odată cu creșterea larvei. Larvele sunt sensibile la o temperatură mai mare de 25 grade și nu suportă razele soarelui. Martorii ce dovedesc existența acestui tip de atac sunt: traseele liniare ale rosăturilor incipiente, evidențiate de colorarea mai intensă a miezului „dezvelit” al firelor de lână decolorate la suprafață, resturi ale „căsuțelor” pupelor, ciupituri și găuri care apar în țesăturile de lână (fig. 5 și 6, covorul așa a fost achiziționat).

Restaurarea covoarelor cu degradări produse de molii ridică multe probleme, pentru că pe unde au trecut moliile firul de lână este pur și simplu „tocat”. Covoare care în aparență nu aveau probleme deosebite, în momentul când s-au desfăcut firele atacate de molii au prezentat multe porțiuni cu fire de băteală și urzeală lipsă, ridicând probleme deosebite la restaurare, de aceea este mai ușor să prevenim atacul moliilor decât să „vindecăm”. Prevenirea apariției moliilor se poate face prin:

- respectarea obligatorie a fluxului circulației obiectelor: achiziții – carantină - cameră de dezinsecție – depozit – expoziție - cameră de dezinsecție – depozit;

- organizarea corespunzătoare a depozitelor și asigurarea condițiilor de microclimat;

- asigurarea condițiilor optime de ambalare, itinerare și etalare;

- efectuarea controlului periodic în depozite și expoziții;

La apariția moliiilor, distrugerea lor se face prin congelarea covoarelor în lăzi frigorifice la o temperatură de – 35 grade și cu fumigații cu diverse substanțe chimice.

Pe plan internațional cea mai eficientă metodă de sterilizare a exponatelor din muzee constă în iradierea cu raze gamma. La noi în țară avem un aparat pe platforma Măgurele.

Până când fiecare muzeu va avea propria instalație cu raze gamma, pe lângă tratamentele clasice cu naftalină, nu trebuie să uităm nici de metodele tradiționale de pe vremea bunicilor noastre:

- expunerea la soare a țesăturilor timp de 2 - 3 ore,

- fumigații folosind ardei iute,

- săculeți din pânză cu frunze de tutun, pelin, nuc, levănțică, cimbru, castane, pachețele cu coji de portocale puse în apropierea țesăturilor din lână.

Types of degradation met with the restauration of carpets from the Buzău County Museum collection

The piece presents the types of degradation met with ten restaured carpets belonging to the Museum's collection: physical - chemical degrade (discoloration, oxidation), psyhical - mechanical degrade (fraying, corrugation, deformation, crumpling, wet stains) and biological degrade (mould, rodent and insects attack). This work offers a detailed analysis of the biological degrade inflicted by moths and an upclose view on how to prevent such outbursts in ethnographic collections.

Bibliografie

1. A. Prigoreanu, *Restaurarea unei scoarțe românești*, Peuce XIII, Conservare - Restaurare, ICEM Tulcea, 2000.
2. Paula Dora Pascu, *Problematica biodeteriorării obiectivelor în aer liber*, Peuce XIII, Conservare - Restaurare, Tulcea, 2000.
3. Aurica Pomponiu, *Probleme estetice privind restaurarea textilelor populare românești*, Revista Muzeelor, nr. 1/2008.
4. Georgeta Stoica, Elena Postolachi, *Privire spre trecut în „De la fibră la covor”*, Muzeul Satului București, 1998.
5. Carmen Marian, *Meșteșuguri textile în cultura Cucuteni*, ed. Trinitas, Iași, 2009.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

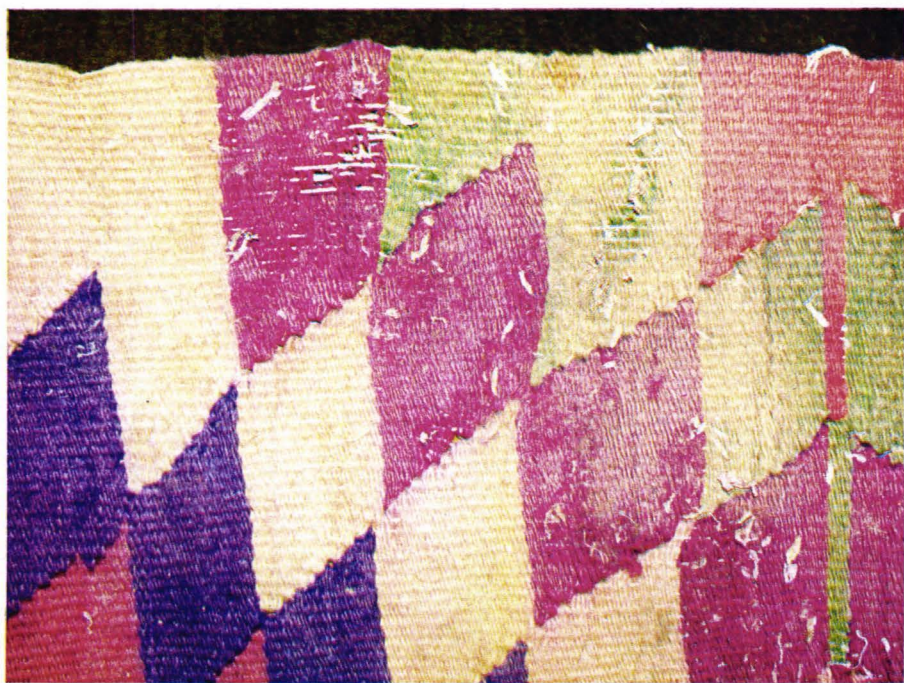

Fig. 5.

Fig. 6.